

Český les

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST

Vzácná příroda

Tipy na výlet

Dům přírody

Zajímavosti

Mapa

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY

PŘÍRODA JE NAŠE
DĚDICTVÍ I BUDOUCNOST

PEČUJEME

především o chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky

VRACÍME DO KRAJINY ŽIVOT

obnovujeme tůně a mokřady | sázíme stromy a keře | revitalizujeme řeky a potoky
udržujeme louky, aby nezarůstaly | obnovujeme přirozenou skladbu lesů

CHRÁNÍME

vzácné druhy rostlin a živočichů, aby z naší přírody nezmizely

UKAZUJEME

kráasy přírody lidem

www.aopk.gov.cz

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST

ČESKÝ LES

Rozloha: 466 km²

Nadmořská výška: 440–1 042 m n. m.

Rok vyhlášení: 2005

O přírodu chráněné krajinné oblasti pečuje
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
Správa CHKO Český les.

ceskyles.aopk.gov.cz

Český les – jedinečné pohoří na pomezí Čech a Bavorska pokryté bohatými a v dřívějších dobách neprostupnými hvozdy. Krajina s desítkami zaniklých obcí, která má svou tajemnou atmosféru i pohnutou historii. Lesy doplňuje pestrá mozaika pastvin, luk, zarůstajících lad a rašelinišť. Mnohá místa, kde se dříve hospodařilo, si dnes příroda bere zpět. I proto má Český les osobitý ráz.

... Kateřinský potok byl vstupní branou, kterou se do Čech vrátil bobr evropský?

Největší evropský hlodavec zmizel z našich vod na přelomu 18. a 19. století. Lidé ho lovili pro maso a kožešinu. V osmdesátých letech minulého století se díky vysazování v sousedním Bavorsku bobři vrátili i do Českého lesa a odtud se začali šířit dál na východ.

... v Českém lese roste vzácná rosnatka prostřední?

Tuto kriticky ohroženou masožravku najdete v České republice jen na několika málo místech. Jedním z nich je přírodní památka Kolowratův rybník. Má užší listy než naše běžnější rosnatka okrouhlolistá a dokáže vykvést i pod vodou.

... po roce 1945 v Českém lese zaniklo více než 70 obcí?

Mnoho vesnic v pohraničí bylo kvůli poválečnému odsunu německých obyvatel zničeno. Další postupně zanikly za dob železné opony, kdy byl do těchto oblastí omezen vstup.

... v Českém lese žije druh motýla, o kterého pečují mravenci?

Housenky modráška hořcového vylučují látky, které oklamou mravence natolik, že je považují za své vlastní larvy. Dopraví je do mraveniště, kde se o ně starají až do vylíhnutí dospělých motýlů.

Český les uchvátí svébytnou a tajuplnou atmosférou, přinutí vás na chvíli se zastavit a ponořit se do vzpomínek na zmizelé vesnice. Dodnes zde můžete najít jejich pozůstatky. Mezi stromy pod vrstvou mechu lze objevit kamenné zídky a základy bývalých domů.

Přísně střežená oblast pohraničního pásma byla po dlouhé roky veřejnosti zcela nepřístupná. Zdejší turismem málo dotčená krajina je plná krásných zákoutí a tajemných stezek pro pěší i cyklisty a nabízí pocit svobody a klidu, který jinde naleznete už jen těžko.

Strážci minulosti

Hřeben Českého lesa kdysi pokrývaly převážně bučiny a jedlobučiny. Hospodařením člověka, zejména těžbou dřeva pro železářské provozy a sklárny, se původní lesy změnilly k nepoznání. Převládaly smrkové monokultury.

Původní listnaté lesy se zde zachovaly převážně na nepřístupných místech, na příkrých skalnatých svazích kopců. Každý buk je tu strážcem minulosti stejně jako zřícenina hradu Starý Herštejn nebo strážné věže, které upomínají na někdejší pohraniční pásmo.

Bučiny se stromy starými i 250 let lze najít třeba v národní přírodní rezervaci Čerchovské hvozdy nebo v přírodních rezervacích Diana, Pleš, Malý Zvon a Dlouhý vrch. V těchto lesích se nehospodaří, nebo jen minimálně. To podporuje pestrost a přirozenou obnovu lesa

Blatkový bor v přírodní rezervaci Farské bažiny

– staré stromy zde zůstávají i po odumření a jsou útočištěm pro mnoho vzácných druhů hub, lišejníků nebo brouků, které ke svému životu takové podmínky potřebují. Mrtvé dřevo také poskytuje živiny pro vyklíčení semenáčků a je základem pro vývoj nového lesa.

Řekni, kde ty kytky jsou

Krajinnou mozaiku Českého lesa tvoří jen lesy. Rozlohou menší, ale neméně významné jsou louky a pastviny. Historicky vznikly hospodařením člověka. Po uzavření hraničního pásma byly většinou opuštěny a ponechány ladem, hlavně ty v nivách potoků.

Dnes jsou tu rozsáhlé mokřady, které hostí řadu vzácných druhů rostlin a živočichů. V Nemanické nivě, největším z nich, hnízdí majestátní jeřáb popelavý. Národní přírodní památku Na požárech zase zdobí husté porosty všivce lesního a klikvy bahenní. Protože se tu přestalo hospodařit, nivy zarůstají a luční druhy pomalu mizí. Pro jejich záchranu Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s místními hospodáři podporuje návrat k tradičnímu sečení a pastvě. Zajímavostí jsou tu jaci, nevšední býložravci z Himalájí. Jejich výhodou oproti klasickým plemenům skotu je nízká hmotnost, díky níž tolik neutužují podmačenou půdu. Taková pastva je k mokřadům šetrnější.

Druhově nejpestřejší jsou louky, na kterých hospodaření nepřerušila ani železná opona. Takové se zachovaly například u Hvozd'an, Staré Huti a Prostředního Žďáru, dnešní přírodní památky. Najít zde můžete orchideje, nejčastěji prstnatec má-

jový a vemeník zelenavý. Ty spolu s dalšími lučními rostlinami umožňují život a rozmnožování mnoha druhů hmyzu. Příkladem je kriticky ohrožený motýl modrásek hořcový, který v Českém lese žije na jediné lokalitě, Hvozd'an-ské louce.

Voda je život

Mokřady, jimiž je Český les od severu k jihu protkán, patří k nejohroženějším ekosystémům na světě. Jsou přitom čistírnou a zásobárnou vody, zmírňují rizika povodní a domov v nich má řada druhů rostlin a živočichů. Především v severní části Českého lesa lze najít vzácné rašelinné smrčiny a blatkové bory, které jsou plné vláhy, mechů a v létě září záplavou bílého chmýří suchopýrů.

V minulosti se ale některé mokřady plošně odvodnily a také se napřímily a zahloubily potoky. Dnes je vracíme zpátky do přírodní podoby. K zadržení vody budujeme přehrázky a tůně. Jejich nejlepším a nejlevnějším stavitelem je však bobr evropský. Svými hrázemi proměňuje krajinu, vytváří soustavy tůní a mokřadů, které zpomalují odtékání vody z území. Jsou také útočištěm vážek, žab, čolků a ptáků, jako je chřástal vodní, bekasina otavní nebo čap černý.

Kámen sklářů

Geologickým fenoménem Českého lesa je český křemenný val, pásmo nesusvislých křemenných žil. Je odolný vůči erozi a na mnoha místech vystupuje jako skutečný „val“. Často také vytváří výrazně modelovaná návrší, na kterých se stavěly kostelíky, kapličky nebo boží muka. Typickým příkladem jsou Chodovské skály.

Vážka ploská

Bobr evropský

Pastva jaků

Všivce lesní

Českého lesa

V památkově chráněné staré poštovní stanici v Klenčí pod Čerchovem na vás čeká moderní návštěvnické středisko chráněné krajinné oblasti Český les.

Čáp bílý,
symbol Domu přírody
Českého lesa

Stálá expozice „Proměny krajiny v čase“ vás přenese do doby neosídlených a neprostupných hvozdů česko-německého pohraničí. S průvodcem domu přírody – čápem bílým – budete sledovat vývoj Českého lesa od pradávna až po současnost. Hlavní část tvoří ilustrovaná diorámata, která doplňují dotykové obrazovky a film o historii zdejšího kraje promítaný na plastickou mapu.

Procházka Českým lesem začíná ve starém bukovém pralese, pokračuje obdobím první kolonizace ve 12. století a zavede vás i do venkovských sídel v časech rozvoje sklářství. Dozvíte se, jak krajinu změnil průmysl, kdy byly původní bukové lesy nahrazeny smrčínami nebo jaké proměny tento drsný kraj prodělal v poválečném období a jak vypadá dnes.

Na své si přijdou i malí návštěvníci. Když vylezou do čapího hnízda, uvidí celou expozici z ptáčích perspektiv. Také se mohou na chvíli proměnit v přírodovědce a prozkoumat přírodu Českého lesa pod lupou.

Z expozice domu přírody

www.dumprirody.cz

NÁVŠTĚVNICKÝ PAS

Na dvě desítky míst s chráněnou přírodou se mohou vypravit turisté se speciálním návštěvnickým pasem ochrany přírody.

Malou odměnu získá každý, kdo zavítá nejméně do pěti návštěvnických středisek národních parků či domů přírody chráněných krajinných oblastí. Na ty, kteří navštíví všechna, čeká překvapení.

Lidé přírodu ovlivňují od nepaměti. Některá území dnes potřebují, aby je člověk ponechal tak, jak jsou, a mohl pozorovat, jak si příroda poradí. Jiná vyžadují péči – třeba bez pravidelného kosení by z luk zmizeli motýli či orchideje.

To všechno se můžete dozvědět v návštěvnických střediscích národních parků či domech přírody v chráněných krajinných oblastech.

Dům přírody Poodří

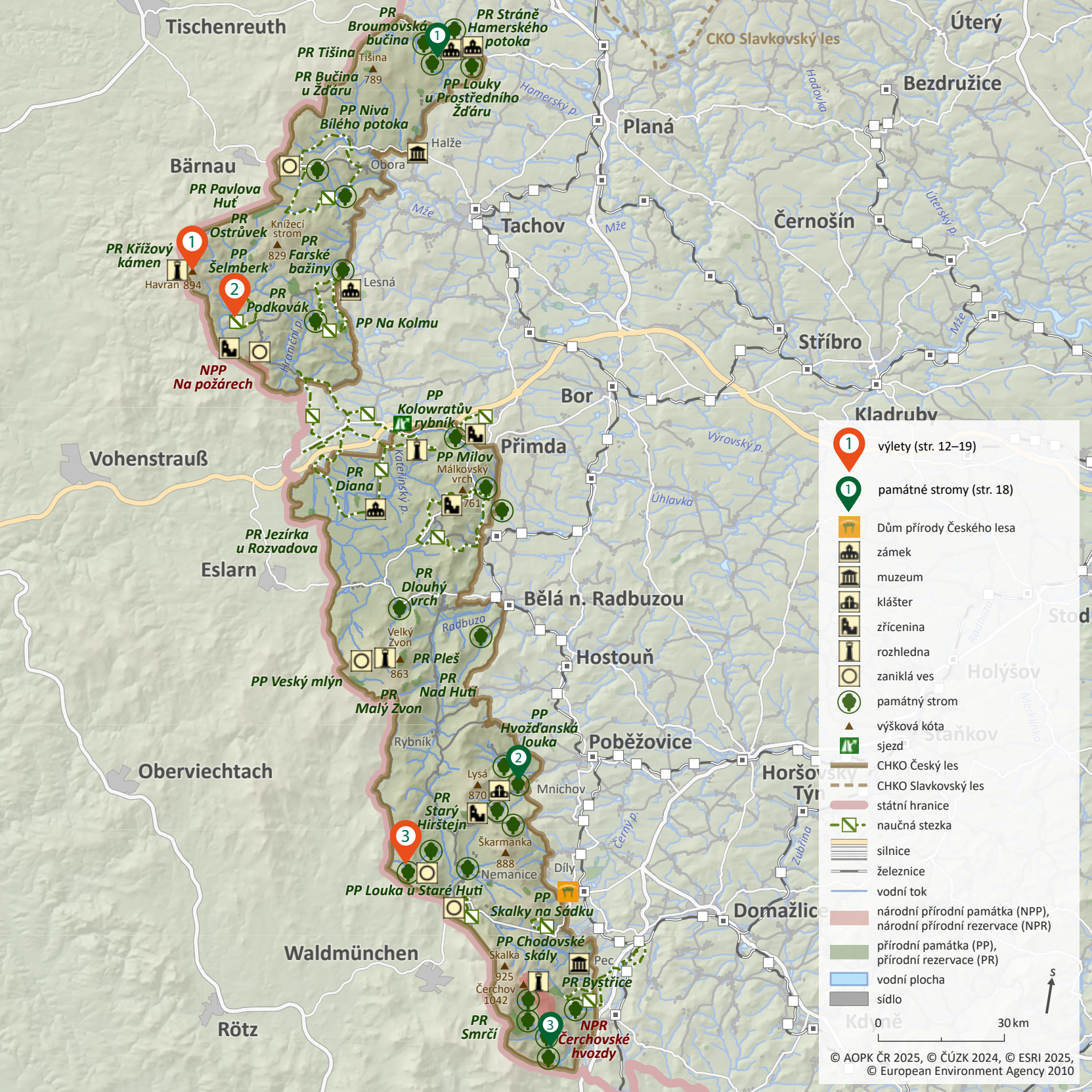

Dům přírody Litovelského
Pomoraví

Expozice Domu přírody
Moravského krasu

- 1 výlety (str. 12–19)
- 1 památné stromy (str. 18)
- Dům přírody Českého lesa
- zámek
- muzeum
- klášter
- zřícenina
- rozhledna
- zaniklá ves
- památný strom
- výšková kóta
- sjezd
- ČCHK Český les
- ČCHK Slavkovský les
- státní hranice
- naučná stezka
- silnice
- železnice
- vodní tok
- národní přírodní památka (NPP),
národní přírodní rezervace (NPR)
- přírodní památka (PP),
přírodní rezervace (PR)
- vodní plocha
- sídlo

Vydejte se na výlet

... po stopách železné opony na Havran

Charakter:

Nenáročný pěší výlet, v zimě možný také na běžkách

mapa výletu

Rozhledna na vrchu Havran

Kulišek nejmenší

Český les na dlani

Krátký pěší výlet vás zavede na nejvyšší bod Tachovska – vrch Havran. V zimě sem můžete vyrazit také na běžky. Nejvhodnější cesta vede z německé strany z běžkařského areálu Silberhütte. Po výstupu na rozhlednu se otevře široký pohled do krajiny zmizelých obcí v česko-bavorském pohraničí. Uvidíte nekonečné lesy, z nichž se majestátně tyčí vrcholy Přimda, Dyleň, Velký Zvon, Čerchov nebo německý Flossenbürg. Při dobré viditelnosti pak zahlédnete i Slavkovský les, Šumavu nebo daleké Alpy.

Od parkoviště běžkařského areálu se vydejte po zelené turistické značce, kterou dojdete přes hraniční přechod Křížový kámen až na samotný vrchol s rozhlednou a památníkem železné opony. Zpátky můžete jít po panelové cestě (modrá turistická trasa) na rozcestí pod Havranem a odtud po zelené kolem přírodní rezervace Křížový kámen až k parkovišti, nebo se vrátit stejnou cestou. Rozhledna je celoročně volně přístupná a vstupné se neplatí.

Hraniční kameny

Za ostnatým drátem

Původní vojenská věž sloužila za minulého režimu Československé lidové armádě jako hláska protiletectvé obrany. Po roce 1989 dlouho pustla a před demolicí ji zachránil Klub vojenské historie a sportů Tachov. Ruinu nahradila 46 m vysoká rozhledna. Dříve přísně střežené a utajované pracoviště, kam se bez prověrky nedostali ani vojáci, se tak stalo vyhlídkovým místem, na které se dnes může podívat každý.

Nynější modrá minimalistická konstrukce o čtvercovém půdorysu má sedm pater a vyhlídkový ochoz ve výšce 24,5 metrů. Tvarem se odkazuje na dobu, kdy sloužila vojenskému účelu. Rozhledna slouží také jako památník železné opony. Expozice mapuje osudy lidí, kteří se za dramatických okolností pokusili překonat státní hranici.

Smrčina plná mechů, hub a plavuní

Pokud se vracíte přes přírodní rezervaci Křížový kámen, na první pohled obyčejná smrčina vás překvapí množstvím mechu i nevšedními druhy hub, které pro svůj růst potřebují tlející dřevo.

Sasanka hajní

Datel černý

Plavuň pučivá

Vydejte se na výlet

... naučnou stezkou krajinou sklářů

Charakter:

Nenáročný pěší nebo
cyklistický výlet

mapa výletu

Unikátní technická památku uprostřed lesa

Arnoštova leštírna na ploché
sklo je zcela mimořádná. Po-
dobné zařízení se totiž jinde ve
světě nedochovalo. Jméno zís-
kala podle Arnošta Malovce,
majitele Zahájského sklářské-
ho panství. Z továrny na sklo
do dnešní doby zůstal pouze
mohutný rotační stroj.

Devěsíl lékařský

Naučná odpočinková procházka po
stopách zaniklých vsí.

Výlet není náročný, vhodný je pro rodi-
ny s dětmi i pro cyklisty. Do výchozího
místa můžete pohodlně přijet autem,
základní trasa je totiž okružní. Na šes-
ti kilometrech vás čeká 12 zastavení,
kde se seznámíte se zajímavostmi
spojenými s historií místního sklářství
a přírodou, děti se zabaví díky tematic-
kým interaktivním prvkům.

Tiší svědkové minulosti

Stezka začíná v Staré Knížecí Huti,
jediné sklářské obci v okolí, která pře-
stála odsun německého obyvatelstva.
Poté, co se vydáte po zelené turistické
značce, vás cesta pomalu zavede ko-
lem Huťského rybníka do hloubi lesa,
kde můžete spatřit pozůstatky Anen-
ské brusírny a leštírny. Bystrému oku
jistě neunikne široký náhon, který do-
kazuje, že stroje ve zdejších sklárnách
byly poháněné vodou.

Panstvím Malovců z Malovic

Lesnatá krajina u Zahájí (Waldheim),
kterou sklářská stezka prochází, je
dnes tichá a opuštěná. V 19. a na po-
čátku 20. století to zde však vypadalo

jinak. Bývalo tu šest obcí, jejichž obyva-
tele nezaměstnávalo pouze sklářství,
ale i další lesní řemesla a zemědělství.
Po roce 1945 byly všechny obce kromě
Staré Knížecí Huti zbořeny.

Krajina tvarovaná sklárnami

To, jak Český les dnes vypadá, je z vel-
ké části ovlivněno sklářským a také
železářským průmyslem. Kvůli potřebě
dřeva pro hutě rychle mizely okolní bu-
kové lesy a dřevo se dál zpracovávalo
na uhlí v mlířích. Místo buků se vysa-
zovaly převážně smrky. Díky osídlení se
do krajiny dostaly nové prvky – pole,
louky a rybníky.

Pro sklárny a železářny bylo potřeba
hodně vody. Rybníky se tu proto vy-
užívaly hlavně jako zásobárny vody
a nikoli k chovu ryb. Většinou si tak
udržely přírodní charakter. Příkladem
je i Huťský rybník. Mělká voda s boha-
tým porostem vodních rostlin poskytu-
je útočiště například čolkům obecným
nebo skokanům hnědým, ale také váž-
kám či vodním broukům.

Lyskovec jedovatý

Skokan hnědý – páření

Vážka jasnoskvrnná

Huťský rybník

... údolím Nemanického potoka

Charakter:

Středně náročný pěší
nebo cyklistický výlet

mapa výletu

Niva Nemanického potoka

Prstnatec májový

Chřástal polní

Okružní výlet potěší nejen milovníky přírody, ale i historické nadšence. Provede vás půvabnou evropsky významnou lokalitou Niva Nemanického potoka a po cestě spatříte pozůstatky zaniklých vesnic Mýtnice, Pila, Úpor a Lučina. Část trasy je možné projít po státní hranici nebo po cyklistické trase přes Německo.

Ptačí i orchidejový ráj

Hned na začátku se pokocháte výhledem do údolí Nemanického potoka. Bez něj by toto území bylo jen obyčejnou zemědělskou krajinou. Potok se vylévá do přilehlých luk a vytváří tak speciální podmínky pro mokřadní ptáky a rostliny. Útočiště tady našel chřástal polní, ale pozorovat tu můžete i majestátního jeřába popelavého. A opravdové štěstí budou mít ti, kteří spatří vzácného pěvce hýla rudého. Rostlinnou říši zde mimo jiných zastupují například orchideje prstnatec májový a pleťový. V květnu vás upoutají svými nezaměnitelnými fialovými květy. Rozsáhlé mokřadní království (asi jako 640 fotbalových hřišť) pomáhá udržovat také pilný hospodář bobr evropský.

Zelený pamětník

Tam, kde v minulosti stávaly vesnice, jsou umístěny malé zelené tabulky s českým a německým názvem. Často jsou jedinou připomínkou zaniklého osídlení. Na trase výletu potkáte také tabulky čtyři.

Na místě s označením Pila (Seeg) ležela obec, ve které byly díky těsné blízkosti potoka tři mlýny. Nedaleko trasy lze stále spatřit pozůstatky jednoho z nich. Stávala zde pila, která dala místu jméno, sklárna a později i bělárna přízí. Zbytky budov se už jen stěží najdou, ale jeden pamětník stále žije – Čepičkovo dub. Více než 200 let starý strom byl vysazen na dvoře německého statku a v roce 2016 vyhlášen jako památný. Nese jméno po lesníkově, který pod ním rád sedával.

Pompeje Českého lesa

Ve stínu Čerchova u česko-německých hranic na vás ve skanzenu dýchne duch zaniklé vsi Lučina (Grafenried). Tajemné místo s odkrytými základy

Hyl rudý

Bobr evropský

Grafenriedské lípy

Nálezy ze skanzenu Grafenried

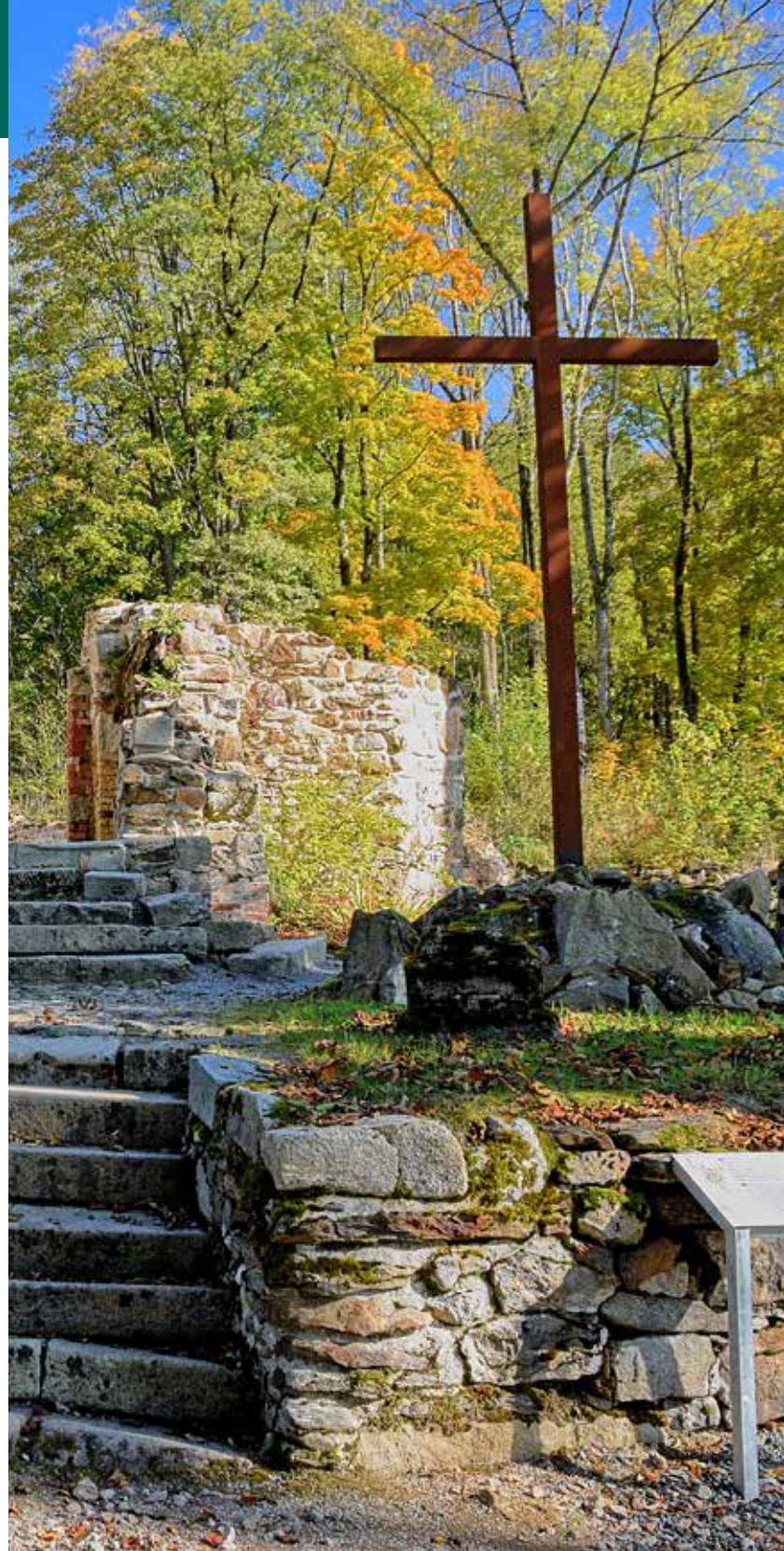
Vachta trojlístá

stavení, sklepy a zbytky obvodových zdí může připomínat starověké Pompeje. Grafenried, kde za první republiky žilo 250 obyvatel, však nezničila sopka, ale bouřlivé události dvacátého století. V obci stávala škola, pivovar a fara. Likvidaci neušel ani kostel sv. Jiří. V roce 2011 byly obnoveny jeho obvodové zdi a ty spolu s Grafenriedskou madonou nad bývalým oltářem ztraceným uprostřed vegetace vytvářejí jedinečnou atmosféru.

Na zídkách zničených domů si také můžete prohlédnout různé předměty objevené během výkopových prací. Tyto nálezy vyprávějí smutné příběhy lidí, kteří v Grafenriedu měli své domovy a žili zde mnoho generací.

Grafenriedské lípy

Lípy nechala na návsi v roce 1765 vysadit baronka Anna Katharina Müller. Z původních šesti se dochovaly čtyři. Dvě nejvitálnější byly vyhlášeny jako památné. Obvod jejich kmene je 298 a 430 cm. V roce 2010 sem byly dosaženy dvě mladé lípy.

Svědkové dávných časů

Lípy na jalovém dvoře

Lípy na jalovém dvoře

Dvojice památných lip roste u pomníku obětí první světové války na okraji remízy v zaniklé osadě Jalový Dvůr (Galtenstallung). Stromy sice nevynikají výškou, pozornost si ale zaslouží. Díky neobvyklému tvaru korun, větvení a výrazným kořenům vypadají jako z pohádky. Několik desetiletí se totiž vůbec nezasahovalo do jejich růstu.

Pivoňské lípy

Pivoňské lípy II.

Nedaleko kláštera v Pivoni lemuje cestu k místnímu hřbitovu tři majestátní lípy. Kmeny měří v obvodu až 5,5 metru a dosahují výšky více než 40 metrů. Stáří se odhaduje na 390 let.

Dubovka v zapomenutém údolí

Dubovka v zapomenutém údolí

U zaniklé osady Bystřice (Fuchsova Huť, Fichtenbach) uvidíte majestátní dubovou alej se stromy staršími než 150 let. Alej s 80 duby roste při okraji louky podél zpevněné cesty a umělého kanálu, který přiváděl vodu do brusíren a leštíren skla.

Na veverky s mobilem

Pomozte nám zjistit, kde všude tato roztomilá zvířátka žijí.

Ze života veverky

→ Co jí chutná?

Nejraději má semena šišek nebo houby, ale též oříšky a různé plody. Část nalezené potravy si schovává na zimu do „spižíren“ v dutinách stromů nebo zahrabává do země.

→ Jak žije?

Většinu času tráví sama. Staví si kulovitá hnízda v korunách stromů. Má obvykle 2–3 veverčata. Můžeme se s ní setkat i v zimě v zasněženém lese.

→ Rezavá nebo černá?

Veverka obecná má variabilní zbarvení. Nejčastěji je rezavá nebo hnědá, někdy černá.

Pomocí mapovací aplikace BioLog nebo iNaturalist můžete zapisovat i jiné druhy, které v přírodě uvidíte. Sdílením svých pozorování pomáháte přírodu chránit.

Více na veverka.nature.cz nebo biolog.nature.cz

Vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2025. Autoři fotografií: Václav Bystřický, Daniela Hlinková, Jana Juráková, Markéta Kašparová, Michal Malkus, Vladislava Placatková, Ladislav Vogeltanz, František Zvoneček. Ilustrace a perokresby: Jan Hošek, Vlasta Matoušová, Petr Nesvadba, Pavel Procházka. Mapa: Jana Tomcová. Autoři textu: kolektiv autorů AOPK ČR. Redigovala: Lucie Záhorová. Grafická úprava a sazba: Zita Nielsen. Tiskárna: XXXXXXXXXXXX. Náklad: 5000 ks. První vydání. Počet stran: 20. ISBN: 978-80-7620-184-2. Neprodejné.

DO PŘÍRODY OHLEDUPLNĚ

VÍM, KAM JDU

Výlet plánuji podle svých schopností a zkušeností. S sebou si vezmu vše, co mohu potřebovat. Zním pravidla a omezení pro pohyb v oblasti, kam se chystám.

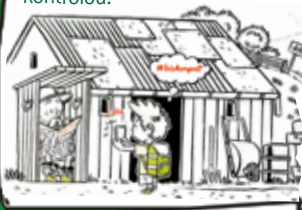
CHRÁNÍM PŘÍRODU A VŠE, CO POSKYTUJE

Mimo rezervace většinou nevadí, když si natrhám lesní plody pro svou potřebu. Neničím okolí, netrhám květiny a nezabíjím nic živého. Odnáším si jen zážitky a obrázky. Pohybuji se přednostně po svých.

RESPEKTUJI MÍSTNÍ OBYVATELE I OSTATNÍ TURISTY

Jsem ohleduplný k přírodě i místním obyvatelům a hospodářům. Neruším hlukem, světlem ani svou přítomností. Chovám se tak, abych nerušil zážitky ostatním návštěvníkům. Svého psa mám vždy pod kontrolou.

ZODPOVÍDÁM ZA SVOU BEZPEČNOST

Sleduji okolí, neriskuji. Víím, že příroda může být pro nepozorného návštěvníka nebezpečná. Přesto jsem rád, když je příroda nespoutaná.

NEZANECHÁVÁM PO SOBĚ STOPY

Vše, co jsem si do přírody s sebou přinesl, si také odnáším. Když potřebuji na záchod, nezůstávají po mně viditelné stopy. Navštívené místo zanechávám tak, jak jsem ho našel.

PODÍLÍM SE NA PÉČI

Respektuji omezení v chráněném území a tím chráním navštívené místo. Nezveřejňuji fotografie a souřadnice míst, která nejsou přístupná a všeobecně známá. Na poškozování přírody nebo nedostatky upozorním správce území.

